

Karjalaisia ryssiteltiin ja heiltä kiellettiin uskonto ja kieli – nykykarjalainen pagisee lapselleen ja somettelee

Uutuuskirja kertoo karjalankielisiin kohdistuneesta vaientamisesta ja pakkosuomalaistamisesta. Yle esittelee nyt kaksi karjalaisuudesta innostunutta itäsuomalaista.

17.9.2017 klo 19:06

Riina ja Riiko Ylönen. Roni Ylönen

4

Karjalan kielikukkasia

- Kai minu lapset ollah linnas – Kaikki minun lapseni asuvat kaupungissa
- Häi maksoi ylen äijän – Hän maksoi oikein paljon
- Ei tyhjiä mälliä – Ei puhu joutavia
- Yhtivön tämän vuvven investiciet on jo pandu muijale – Yhtiön tämän vuoden investointirahat on jo sidottu muualle
- Minä vabahutan sinut – Vedän sinua turpaan
- Akal himottau äijäl kalua – Vaimon tekee kovasti mieli kalaa
- Ajatus – Mätivä haava

Karjalaisuus on stereotyyppisimmillään ajatus huivipäisestä mummosta, joka suree Neuvostoliitolle menetettyä kotipaikkaa syöden naurista.

Savonlinalainen Riina Ylönen, 26, on toista maata. Graafisena suunnittelijana työskentelevä Ylönen käyttää sosiaalisessa mediassa karjalaista nimeä Ylöin Rinoi. Hän somettelee karjalaksi arjestaan ja viljelee Instagramissa hashtagia #omuačomua. Se tarkoittaa suomeksi "omaa kaunista".

– Karjala soveltuu moderniin aikaan. Ei se enää kuulu navetan käsilypsylle tai heinäpellolle.

Ylösen kaksivuotias poika on nimeltään Riiko.

– Nimi on karjalankielinen vastine ortodoksipyhimys Gregoriuksesta, vaikka me pakanoita olemmekin. Pagisen pojalleni livvinkarjalaksi. Kuuntelemme karjalankielisiä lastenlauluja ja lueimme kirjoja. Itse seuraan

.

Riiko Ylönen puhuu karjalan kielen lisäksi suomea. Äiti odottaa jännityksellä, joutuuko hän lapsensa kanssa kohtaamaan myöhemmin koulumaailman byrokratiaa suhteessa vähemmistöäidinkieleen.

Ylösen nyt jo edesmenneet isovanhemmat olivat kotoisin rajantakaisesta Karjalasta.

– Kun olin lapsi, kotonamme käytettiin isovanhemmilta tulleita sanoja. Yksi niistä on riehtilä eli paistinpannu. Ja perinne jatkuu: poikani opasti juuri enoan, että vertol'ottu tarkoittaa helikopteria.

Riina Ylönen on kohdannut poikansa kanssa kummeksuntaa ja tölväisyjä koskien karjalan kieltä. Yleisin harhaluulo ihmisillä on, että karjalan kieli olisi karjalaismurre.

– Kun kerron meidän puhuvan karjalaa, tulee väärinkäsityksiä. Kaupan kassa totesi myötätuntoisesti nyökytellen, että on hänenkin lapsena omaksumansa vahva Savon murre väistynyt muiden murteiden vaikutuksesta. Naapurimme voivatele toistuvasti, miten hän ei ymmärrä poikani puhetta, koska se on hänen mielestään siansaksaa. Kissaa ulkoiluttanut helsinkiläinen kysyi minulta onko puhumamme kieli saamea. Kiinteistövälittäjä luuli minua virolaiseksi.

Karjala paitsiossa lainsäädännössä

Anneli Sarhimaan uutuuskirja *Vaietut ja vaiennetut – karjalankieliset karjalaiset Suomessa* (Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2017) piirtää synkkää kuvaa karjalaisten kohtelusta Suomessa.

Teoksen mukaan karjalan kieli ja karjalankielisten oikeudet on sivuutettu Suomessa aivan viime vuosiin saakka. Tämä siitäkin huolimatta, että esimerkiksi kansalliseepos Kalevala on merkittävä osa suomalaisuuden rakentumista. Kalevala laulettiin alun perin karjalaksi.

Karjalaa käytetään molemmin puolin itärajaa. Karjalan kieltä puhuvia ja sitä eritasoisesti ymmärättäviä on Suomessa arviolta 30 000, kun taas saamenkielisillä vastaava määrä on arviolta 3 000.

Karjalaisten syrjintä on kirjan mukaan näkynyt uskontoon puuttumisena: ortodoksisuuden häivyttämisenä ja luterilaisuuteen ohjaamisena. Esimerkiksi koulukirjoissa karjalaisuuden symbolit ovat olleet piilossa. Pakkosuomalaistaminen on näkynyt karjalan kielen puhumisen kieltämisenä kouluissa. Ylipäätään karjala on sysätty nurkkaan, eikä sitä ole nähty kielenä vaan pahimmillaan yhtenä rahvaanomaisena suomen murteena.

Karjalankieliset ovat kokeneet kaikenlaista vieroksuntaa ja vaientamista.

Anneli Sarhimaa

Syrjintä on ilmennyt myös evakkojen ryssittelynä ja heidän uskontoonsa liittyvän tapakulttuurin pilkkaamisena, kertoo Anneli Sarhimaa. Hän toimii Pohjois-Euroopan ja Baltian kielten ja kulttuurien professorina Mainzin yliopistossa Saksassa.

– Karjalankieliset ovat sukupolvesta toiseen kokeneet kaikenlaista vieroksuntaa ja vaientamista. Alkaen ryssittelystä ja päätyen siihen, että karjalan kielen asema on Suomen lainsäädännössä huomattavasti muiden kotoperäisten kielten asemaa heikompi. Karjala on ainoa kotoperäinen kieli, jota ei mainita perustuslaissa eikä missään erillislaissa.

Sarhimaan mukaan syrjintään ovat syyllistyneet yhteiskunnan osaset laidasta laitaan.

– Lainsäätäjät, kielipolitiikan toimeenpanosta vastaavat tahot, koululaitos ja evakoiden naapurit. Ortodoksinen kirkko ja Karjalan liitto ovat vasta viime vuosina alkaneet tukea karjalan kieltä.

Akseli Gallen-Kallela: Lemminkäisen äiti (1897)Ateneum

Karjala taipuu rokiiksi ja näyttämötaiteeksi

Ei pienistä pingoteta. Pölistään ja välillä ääntä korotetaan. Liperiläinen Timoi Pedri Munne, 51, löytää karjalaisuudesta raja-alueiden ihmisistä piirteitä, jotka ovat muovautuneet vaikeissa olosuhteissa.

Timo-etunimi muuttui Timoiksi vuonna 2009. Pian puheenparsi muuttui karjalaksi, vaikka suomi mukana pysyykin. Suurimpana innoittajana on ollut , joka on kuulemma "suuri guru ja ankara opettaja".

Karjalaisuuteen liitetään – osin kliseisesti – laulamisen ja runouden arvostaminen, utelias puheliaisuus, kiinnostus kaupankäyntiin, kateuteen taipuvaisuus ja uunissa valmistettavat herkulliset ruuat.

Muusikko-näyttelijä Timoi Munne pukeutuu nahkatakkiin, eikä hän näytä perinnehmiseltä, vaikka onkin ajanut karjalankielisten asioita paljon elämänsä aikana muun muassa Karjalan kielen seurassa.

Timoi Munne ja karjalainen lippu.Janne Ahjopalo / Yle

Nurmeksien kaupunkiin Pohjois-Karjalaan Munne oli aikanaan perustamassa karjalankielistä päiväkotiä. Toiminta alkoi vuonna 2009, mutta hiipui muutamassa vuodessa.

– Karjalan kielen elvyttäminen on ollut kyllä aikamoisen vaikeaa, myöntää Munne.

Timoi Munne haluaa, että Suomen vallankäyttäjät tunnustaisivat lopulta karjalan kielen olemassaolon.

– Ei meidän karjalankielisten tarvitse mankua anteeksiantoa, vaan katsoa tulevaisuuteen. Olisi tämä tasa-arvokysymyskin, kun verrataan saamelaisten oikeuksiin, joissa niissäkin toki on korjattavaa.